

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Lectio de Doctor "*Honoris Causa*"
per la Universitat de València
del Dr. Josep Massot i Muntaner

València, 15 d'abril de 2016

Lectio de Doctor Honoris Causa
per la Universitat de València

Josep Massot i Muntaner
València, 15 d'abril de 2016

2016

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

L'obra del cançoner popular i les terres Valencianes

Magnífic i Excel·lentíssim Senyor Rector,
Excel·lentíssimes autoritats,
Benvolguts col·legues i amics,
Senyores i senyors.

Ara fa quaranta-un anys, el 18 d'abril de 1975, vaig venir per primer cop a València, amb motiu de la presentació del segon volum de l'edició catalana del *Viatge pintoresc i històric* d'Alexandre de Laborde, que acabàvem de traduir i d'anotar a les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. M'hi va fer de padrí un il·lustre escriptor i erudit valencià, Joan Fuster, que ja coneixia de feia temps de Barcelona, gràcies a l'amistat comuna amb Eulàlia Duran, amb Max Cahner i amb Teresa Lloret. Aquella nit, Fuster va ésser un excel·lent amfitrió, que no solament va parlar de l'interès que tenien els capítols i les il·lustracions que Laborde va dedicar a les terres valencianes, sinó que em va fer d'amable *cicerone* per la València de nit, tant fent-me conèixer persones destacades del món cultural, com ensenyant-me alguns racons característics de la ciutat vella. L'endemà al matí, dia 19, vaig continuar la ruta per València, d'una manera menys bohèmia però igualment agradable, en companyia d'Enric Llobregat,

amb qui havia fet una gran amistat -cap al 1961- a l'hostatgeria de Montserrat, quan tots dos érem encara estudiants universitaris i a través del qual coneixia molt de prop la vida i els miracles de tots els professors de la Facultat de Lletres de València i moltes altres vicissituds de la València d'aquell temps. Llobregat, que llavors era director del Museu Arqueològic d'Alacant, va venir expressament per fer-me companyia i per mostrar-me de prop els monuments i les institucions més importants de la ciutat, on coneixia tothom i on tenia entrada lliure sense cap dificultat. No cal dir que em va portar a aquest noble edifici, que era la seva *Alma mater*, i en arribar prop del paranimf vaig tenir la gran sorpresa de trobar-hi el vell amic pare Miquel Batllori, que en aquells moments venia cada any uns quants mesos a Montserrat per treballar en la preparació de l'*Arxiu Vidal i Barraquer*, en la revisió i edició del qual jo havia passat i passaria tantes hores. L'atzar -Batllori potser en diria la providència- va fer que la nostra visita coincidís amb l'inici de la solemne cerimònia d'investidura de l'il·lustre jesuïta com a doctor *honoris causa* d'aquesta casa i ell, amb una certa ingenuïtat, va pensar que hi havia anat a posta i en va quedar molt content i agraït, com m'expressà a la dedicatòria del seu erudit discurs «Algunos momentos de expansión de la historia y cultura valencianas», que vaig tenir el goig d'escoltar abans de continuar la ruta per les meravelles gòtiques o barroques de la vostra capital.

D'aleshores ençà he tornat moltes vegades al vostre país i he tingut ocasió no solament de conèixer de prop València, Castelló i Alacant,

sinó que m'he relacionat estretament amb valencians de totes les edats i totes les ideologies i fins i tot he tingut ocasió de parlar i de mantenir intercanvis agradables i sempre positius a les universitats respectives i en indrets tan diferents com Sueca, Gandia, l'Alcúdia, Alginet, Elx o Xàtiva. Però mai no hauria imaginat que un dia em tocaria de repetir la cerimònia a què vaig assistir el 1975, i que seria gràcies als bons amics que tinc a la Facultat de Filologia d'aquesta casa, amb els quals he col·laborat de moltes maneres al llarg dels anys. En tot cas, em correspon d'agrair amb tot el cor l'honor tan immerescut que em concediu i, com deia el pare Batllori al discurs que he esmentat, l'he d'acceptar com un doctorat *amicitiae gratia*, una gràcia deguda a l'amistat sense límits de tantes persones i a la generositat extrema d'aquesta universitat, a la qual em sento lligat per tantes coses i que a partir d'ara serà per a mi una nova *Alma mater*, al costat de la de Barcelona i de la de les Illes Balears, amb la qual tindrè sempre un impagable deute de gratitud.

A l'hora de triar un tema per a la breu lliçó que el protocol d'aquest acte demana, he pensat que fóra bo de resumir, d'una manera molt succinta, les vicissituds d'una gran empresa cultural a la qual, per circumstàncies ben inesperades, he hagut de dedicar molts anys de la meua vida i que, en la seva multiplicitat, inclou un bon nombre d'aspectes relacionats amb les terres valencianes. Em refereixo a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, patrocinada a partir del 1923 pel mecenes Rafael Patxot i Jubert, col·lapsada per la guerra civil que va

començar aviat farà vuitanta anys, tancada i barrada –a Barcelona i a Suïssa- durant tota l'època franquista i cedida al monestir de Montserrat per la família Patxot el 1991.

Rafael Patxot, mort ara fa cinquanta-dos anys a Ginebra, és un personatge singular i massa desconegut fins ara, industrial, astrònom, meteoròleg, literat i sobretot mecenes de la cultura catalana. Havia nascut a Sant Feliu de Guíxols el 1872 i pertanyia a una família amb inquietuds artístiques i literàries, que es guanyava la vida amb una fàbrica de taps de suro. Inicià una excel·lent formació científica i humanística, a Catalunya mateix, a França i a Anglaterra, però la mort primer de la seva mare i després del seu pare el va obligar a tornar a Sant Feliu per fer-se càrrec del patrimoni familiar i per assegurar la subsistència i l'educació dels seus germans. Tant durant el temps que va continuar la fàbrica de Sant Feliu com sobretot quan s'establí a Barcelona i treballà en les empreses del seu sogre, continuà sempre els seus estudis –ara d'una manera autodidacta- i es posà en contacte amb polítics i intel·lectuals de primera fila. Destacà sobretot per la seva protecció, amb diners propis o amb els que procedien de l'herència de la seva cunyada Concepció Rabell i Cibils, a múltiples iniciatives de tipus social i especialment de tipus cultural. Se'n beneficiaren entitats dedicades a la música –com l'Orfeó Català-, a la literatura –com els Jocs Florals-, a la història –com l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona-, a l'excursionisme –com el Centre Excursionista de Catalunya-. a l'astronomia i la meteorologia...

D'una manera especial cal posar en relleu la seva aportació a l'Institut d'Estudis Catalans, que gràcies a l'ajuda de Patxot va poder continuar les seves publicacions durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), i la seva col·laboració amb l'Orfeó Català per a la preparació del Cançoner Popular de Catalunya i amb el Centre Excursionista de Catalunya per a la preparació d'un Estudi sobre la Masia Catalana.

Totes aquestes nobles empreses -que foren realitzades a través de la Fundació Concepció Rabell i Cibils o a través de la Institució Patxot- van acabar sobtadament el juliol de 1936 quan es va produir l'aixecament civicomilitar que va donar lloc a la guerra civil de 1936-1939 i al triomf del general Francisco Franco, que abolí l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i va dur a terme una política anticatalana molt més agressiva que la de la Dictadura de Primo de Rivera. Patxot, considerat "burgès" pels anarquistes, hagué de fugir el 1936, primer a França i després a Suïssa, protegit pel govern de la Generalitat, i el 1939 fou considerat "separatista" per les noves autoritats, que el sotmeteren a un expedient de responsabilitats polítiques pel qual hagué de pagar una enorme quantitat de diners. Tot això el va decidir a continuar voluntàriament un exili que fins aleshores havia estat en certa manera obligat, i en teoria va decidir de suprimir els seus mecenatges mentre durés el règim de Franco, bé que en realitat no els va abandonar mai -encara que fos en to menor, tal com aconsellaven les circumstàncies- i es va preocupar perquè tot el que s'havia fet abans de la guerra es conservés amb la finalitat de poder-ho

reprendre tan aviat com la situació política fos més favorable.

Patxot morí a l'exili i el general Franco encara es mantingué al poder fins al 1975. Aleshores començà una difícil “transició democràtica”, que a poc a poc va permetre un nou estatut d'autonomia a Catalunya i va afavorir l'estudi del català i el desplegament de múltiples iniciatives culturals, cíviques i polítiques al nostre país. Aleshores, els hereus de Patxot van anar facilitant la continuïtat dels seus mecenatges més importants. Els llibres publicats per la Institució Patxot que quedaven en estoc foren passats a l'Institut d'Estudis Catalans –que s'havia beneficiat de l'ajuda del mecenes fins i tot durant els anys de la dictadura franquista–, les fotografies i els papers referents a l'Estudi de la Masia Catalana foren deixats en dipòsit al Centre Excursionista de Catalunya –i en aquest moment són conservats a l'Arxiu Nacional de Catalunya, que també ha rebut una part de l'arxiu personal de Patxot- i tot el que la família Patxot custodiava del fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya –repartit entre Barcelona i Suïssa- fou cedit a l'Abadia de Montserrat.¹

Aquesta darrera iniciativa és potser la més important de les promogudes per Patxot i en tot cas la que va aconseguir uns resultats més

¹ Per a la biografia de Patxot, vegeu sobretot Joaquim MALUQUER I SOSTRES, *Rafael Patxot i Jubert, mecenes i científic* (Barcelona 1994); Núria DELÉTRA-CARRERAS I PATXOT, *Rafael Patxot i Jubert. Una vida de tramuntana*, traducció de Maria Josep Cuenca, amb la col·laboració de Laia Arenas Beneyto (Barcelona 2016), i el meu llibre *Rafael Patxot i Jubert. El savi, el mecenes, el patriota* (Barcelona 2014), amb la bibliografia més important.

considerables, encara que, com ja hem dit, quedés paralizada per l'esclat de la guerra civil.² Patxot, en contacte des del 1921 amb els mestres de l'Orfeó Català –Lluís Millet i Francesc Pujol-, va fer organitzar, el dia de Reis de 1922, al Palau de la Música Catalana de Barcelona, una magna reunió per mirar d'«aplegar a son entorn la cooperació de totes aquelles entitats i persones que coneixen, conreuen i estimen la Cançó tradicional del nostre poble». Hi acudiren representants del Centre Excursionista de Catalunya, de l'Institut d'Estudis Catalans, de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya –que tenia la seu a la Universitat de Barcelona-, de l'Escola Municipal de Música, de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, de l'Esbart Català de Dansaires, de l'Esbart de Dansaires Martinenc, del Club Muntanyenc, de la Secció Folklorica de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, i altres persones rellevants a títol personal. S'hi adheriren algunes altres entitats i persones, entre les quals un valencià (Eduard López-Chávarri), un mallorquí i un rossellonès. El mestre Pujol hi va exposar el «plan inicial de treball, que consistirà de moment en inventariar totes les cançons publicades, totes les inèdites recollides per l'Orfeó [Català]” i totes les que no dubtem aportaran les entitats i persones convocades i reunides en la present reunió»». Anuncià també «la divulgació immediata per tot Catalunya, per mitjà de la premsa i directament, d'una crida-proclama endreçada als Mestres

² Al llibre indicat a la nota anterior dono la llista dels múltiples treballs que he dedicat a l'Obra del Cançoner. N'esmentaré només la síntesi “L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya”, dins el llibre *Esriptors i erudits contemporanis. Sisena sèrie* (Barcelona 2006), 195-228.

de Capella i Organistes, Directors, Professors i Cantors d'Orfeons, Directors i Professors de cobles i orquestes i en fi a totes les persones que puguin contribuir a l'Obra del "Cançoner", demanant l'aportació de les cançons i músiques populars que tinguin aplegades i vagin aplegant». Al costat d'això, estava prevista la convocatòria de concursos amb la finalitat de premiar aplecs de cançons i la formació de «missions destinades a acudir a n'els llocs on sigui denunciada l'existència d'un bon subjecte cançonaire», que utilitzarien un fonògraf si s'esqueia.

Tot aquest projecte, perfectament pensat i estudiat, es va dur a terme tot seguit, amb l'assessorament d'un consell consultiu format per representants de diverses entitats representatives, amb el suport econòmic i l'impuls personal de Rafael Patxot i Jubert i amb l'esforç continuat dels mestres de l'Orfeó Català, sobretot de Francesc Pujol, i de l'oficina que s'hi va constituir, amb mossèn Joan Puntí com a secretari, ajudat al llarg dels anys per diversos col·laboradors, entre els quals el músic Baltasar Samper i el filòleg Josep M. Casas Homs. A través de la crònica de l'Obra del Cançoner, redactada puntualment per Joan Puntí, ens consta que foren enviats exemplars de la primera «circular-proclama» de l'Obra del Cançoner, del gener de 1922, que era una crida a col·laborar en l'empresa patrocinada per Patxot, «a 91 adreces diferents de la província d'Alacant a les quals poden interessar», unes 109 a persones i entitats de «la capital i província de València», i 57 a «la capital i província de Castelló».³

Des de l'oficina de l'Obra del Cançoner –que es va establir

³ Cf. *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, V (Barcelona 1995), 18.

primer a l'Orfeó Català i després en un pis de la via Laietana- es féu, tal com estava previst, un gran treball per redactar fitxes de cançons –cèdules en deien en aquell moment- aprofitant obres ja publicades, entre les quals *Música Popular Española*, d'Eduard López-Chávarri,⁴ i s'acceptaren donacions que augmentessin el cabal de material recollit. Tenim notícia, en concret, que el 5 d'abril de 1927, el folklorista barceloní Joan Amades dugué a l'oficina de l'Obra del Cançoner «un número extraordinari de “La Correspondencia de Valencia” (gener de 1925) on hi ha un article, amb melodies, sobre cançons i danses populars valencianes».⁵ Per la seva banda, el 2 d'agost del mateix any 1927 López-Chávarri hi féu arribar, per mitjà del mestre Lluís Millet, «una sèrie de cançons populars valencianes recollides per ell»,⁶ completada el 1928 amb «dos quaderns manuscrits que contenen una sèrie de cançons i música popular valenciana que ell mateix ha recollit»,⁷ i el juliol de 1932 amb «dues cançons d'infants per ell recollides» a la ciutat de València.⁸ Molt més important numèricament va ésser l'aportació del músic «En Manuel Palau i Boix, de Montcada (València)», que el 4 de novembre de 1929 «deixa en préstec a l'Obra un aplec de melodies de cançons i danses populars valencianes que li han servit per a l'exemplificació d'una conferència que donà no fa molt

⁴ *Ibid.*, 337 (set melodies en total).

⁵ *Ibid.*, 148.

⁶ *Ibid.*, 171 i 174.

⁷ *Ibid.*, 179. Aquests quaderns arribaren també a través de Lluís Millet.

⁸ *Ibid.*, 205. Aquesta tramesa fou directa a les oficines de l'Obra del Cançoner. Una part, si més no, d'aquestes aportacions es troba l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, a Montserrat, B-121/XXX. Cf. *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, IV-1 (Barcelona 1993), 383.

en l'Exposició Internacional de Barcelona amb motiu de la setmana valenciana que hi fou celebrada». El mateix dia, el mestre Francesc Pujol «escriu a En Manuel Palau regraciant-li la seva confiança i amor a la nostra Obra i garantint-li que, una volta copiat el seu material de música popular valenciana, li serà encontinent retornat».⁹ Aquest material fou passat a les “cèdules” 16110-16267 de l'Obra del Cançoner, amb un total de 158 melodies.¹⁰

Hem de remarcar d'una manera especial que els responsables de l'Obra del Cançoner van aconseguir que el 1923 el bibliotecari Àngel Aguiló i Miró els passés una gran quantitat de carpetes que contenien una bona part dels materials folklòrics aplegats pel seu pare, Marià Aguiló i Fuster.¹¹ Ens consta que aquest havia començat les seves enquestes a València el juliol de 1854, que no es limitaren a la capital, sinó que s'estengueren a Catarroja, a Alfafar i a Massanassa.¹² Més endavant, l'abril de 1864, va passar una setmana a Alacant, a Elx, a Alcoi, a Albaida, a Xàtiva i a València,¹³ i no podem oblidar que fou bibliotecari en aquesta

⁹ *Materials*, V, 186.

¹⁰ *Ibid.*, 339. Vegeu també la carpeta C-196 de l'arxiu de l'Obra del Cançoner (*Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, IV-2 (Barcelona 1994), 484).

¹¹ Vegeu *Materials*, V, índex onomàstic, s. v. *Aguiló i Miró, Àngel*. Recrdem que una altra part important del material folklòric de Marià Aguiló fou venut posteriorment pel seu fill a l'erudit Josep M. de Casacuberta i ara és a la Biblioteca de Catalunya. Una part més petita és, encara, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

¹² Cf. el meu discurs a l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona *Els viatges folklòrics de Marià Aguiló* (Barcelona 2002), 18-19.

¹³ *Ibid.*, 35.

casa des del 1858 fins al 1861.¹⁴ No és estrany, doncs, que a les seves carpetes hi hagi referències a València i cançons recollides a diversos indrets del país, moltes de Borriana i de València, i algunes recollides a Dénia per Roc Chabàs, corrandes en català i algun cop en castellà, impresos i còpies de textos valencians dels segles XVIII i XIX, rondalles, llegendes o tradicions, refranys i notes d'Aguiló mateix sobre les seves recerques folklòriques.¹⁵

Molt més tard, l'Obra del Cançoner va aconseguir un bon nombre de carpetes que contenen una part de l'enorme material folklòric que el folklorista Rossend Serra i Pagès, traspasat el 1929, havia anat recollint amb l'ajuda de múltiples col·laboradors. No hi manquen una quantitat considerable de referències a les terres valencianes (notes, llegendari i algunes cançons).¹⁶

Durant tres anys, l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya va

¹⁴ Vegeu el meu treball "Marià Aguiló entre la poesia i l'erudició", dins *Escriptors i erudits contemporanis. Segona sèrie* (Barcelona 2001), 20-21.

¹⁵ Vaig establir l'inventari del fons Aguiló que ens va arribar des de Barcelona el 1991 a *Materials*, IV-1, 15-321. En un segon moment ens va arribar el refranyer, que havia restat amagat a Suïssa, que vaig inventariar a *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, XXI (Barcelona 2011), 179-233. Es tracta d'un total de 2.043 camises, moltes de les quals contenen un bon nombre de paperetes. No totes contenen indicació de procedència, però no manquen les que fan referència a una procedència valenciana. Les rondalles, ja inventariades a *Materials*, IV-1, han estat estudiades i publicades per Jaume GUISCAFRÈ. *El Rondallari Aguiló* (Barcelona 2008).

¹⁶ Vaig inventariar aquest important fons –del qual desconeixem l'existència fins que va arribar a Montserrat, procedent de Suïssa– a *Materials*, IV-2, 503-774.

convocar concursos per aconseguir reculls de cançons, que donaren un resultat excel·lent. Ens consta que el 20 de juliol de 1922 foren tramesos «cartells i gasetilles» referents al primer concurs, convocat per a aquell mateix any, «a 34 periòdics entre Mallorca i regne de València».¹⁷ El veredict del concurs fou emès el 20 d'abril de 1923 i hi fou concedit un accèssit de cinquanta pessetes al *Recull de Cançons populars valencianes*, que duia per lema «Fem reviure l'atavisme sa».¹⁸ Es tractava d'un senzill quadern, que contenia un conjunt de cinquanta cançons, amb els textos musical i literari corresponents, i, com s'hi advertia al començament, amb les «respostes al Qüestionari de l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya». La majoria d'aquestes peces són recollides a «Cocentaina (Alacant)», bé que algunes procedeixen d'Ontinyent, d'Alcoi i d'algun altre indret.¹⁹ El col·lector de «Fem reviure l'atavisme sa» era un jove músic valencià, Joaquim Sansalvador i Cortés, nascut a Cocentaina el 1900, que en aquells moments estudiava a l'Escola Municipal de Música de Barcelona i que va aconseguir també el títol de «mestre nacional» en la promoció 1921-22 de l'Escola Normal de Barcelona.²⁰

El 14 de maig de 1924 va començar «el trametiment de Cartells

¹⁷ *Materials*, V, 29.

¹⁸ *Ibid.*, 281.

¹⁹ Aquest *Recull de Cançons Populars Valencianes per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Concurs. Any 1922* és conservat a l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, C-182 (cf. *Materials*, IV-2, 478).

²⁰ Vegeu Francesc JOVER, *Notes biogràfiques d'en Just Sansalvador i Cortés*, dins *Cançons de Cocentaina. I. Recopilades l'any 1923 per Just Salvador i Cortés* (Cocentaina 1998), 15-22, que cal completar amb les *Notes sobre la vida de mon pare*, redactades per Justo

del concurs 1924 en la forma en què foren tramesos els del Concurs 1922».²¹ En aquest segon –i darrer– concurs, hi hagué una bona presència valenciana, El segon recull que hi fou presentat, el 29 de novembre de 1924, duia el títol de *Música popular valenciana*, amb el lema «Costums que es perden»;²² el 30 de desembre del mateix any, n'arribaren dos més, el número 14, *Cançoner infantil de Concentaina*, amb el lema «Fulletes que hi han al món d'una Pàtria que no es fon», i el número 15, *Cançoner general valencià*, amb el lema «Cançons de la Terra del Xe que la vila de Concentaina, sense tabalet ni donsaina, canta a la mare que tingué».²³ El 15 d'abril de 1925 el consell consultiu de l'Obra del Cançoner va emetre el veredictes d'aquest segon concurs i hi foren premiats els tres reculls esmentats, el primer dels quals era obra de l'infatigable folklorista barceloní Joan Amades,²⁴ i els altres dos eren novament de Just Sansalvador i Cortés, que mentrestant s'havia convertit en músic militar i residia a Lleó.²⁵

El treball presentat per Amades, conservat en una carpeta de l'Obra del Cançoner que diu «Concurs 1924»,²⁶ consta de dues parts:

SANSALVADOR PINÉ, *ibid.*, 23-30, i amb el treball de Vicent VIDAL LLORET, *L'obra folklòrica de Just Sansalvador*, dins Àngel VERGÉS i Vicent VIDAL (eds.), *Etnopoètica: arxius i materials inèdits* (Barcelona 2015), 193-209.

²¹ *Materials*, V, 78.

²² *Ibid.*, 89.

²³ *Ibid.*, 90.

²⁴ *Ibid.*, 99.

²⁵ *Ibid.*, 100.

²⁶ Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, B-144-III (cf. *Materials*,

un plec de paper pautat, amb melodies de cançons i balls als primers cinc fulls, sense cap indicació de col·lector ni de procedència, i dinou fulls mida quartilla mecanografiats, titulats, igual que el plec de paper pautat, *Música popular valenciana*, amb comentaris d'un to molt general i no gens precís, que comencen: «El Regne de València és sense dubte un dels més rics i abundosos en música popular, la seva gent laboriosa i trevalladora comparteix les pesades tasques del treball de la seva rica horta i de la seva farotxe muntanyes amb alegres cants que enlairen i esplaien l'ànima mentre el front suborós [*sic*] regalima la terra ardenta que amb la suor del front fecondarà les llavors. Les feines pesades del camp fan sentir la necessitat d'esplaiar l'esperit en alegrois esbarjos donant lloc a la creació de gaies i boniques danses que per tot arreu de la nostra terra s'en trobaven i que un esclat de modernisme les ha fet esvaïr avergonyides abans de que els nostres historiadors les haguessin recollit i estudiat com²⁷ ha passat en altres terres de la llengua catalana».

Molt més valuosos són els dos reculls de Just Sansalvador i Cortés, que segueixen la mateixa tònica del premiat al primer concurs de l'Obra del Cançoner, al qual ja hem fet referència. Tots dos contenen majoritàriament cançons procedents de Cocentaina, com és fàcil de comprovar consultant l'edició gairebé diplomàtica que n'ha aparegut al

IV-1, 403). Hi fan referència Llorenç PRATS, Maurici CARBÓ i Imma PLA, *Catàleg bibliogràfic de l'obra de Joan Amades*, dins *El món de Joan Amades* (Barcelona 1990), 231, entre els «Escrips inèdits» de l'autor, tot i que asseguren: «Involucrat, en part, en el FC [*Folklore de Catalunya*], II».

²⁷ L'original diu *con*.

primer volum, ja esmentat, de *Cançons de Cocentaina*, amb la col·laboració de Josep Pérez Vilaplana.²⁸

A més a més dels concursos, aviat abandonats, l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya va encarregar una setantena de «missions de recerca» per tot el Principat, per la Catalunya del Nord, pel País Valencià i per les Illes Balears, que permeteren de recollir un nombre immens de tonades i lletres de cançons, amb un interès especial en les cançons llargues que ara anomenem “balades”, però sense oblidar els balls, les cançons infantils, les cançons de treball, les cançons religioses –especialment els «goigs»-, etc. Pel que fa a les terres valencianes, les «missions» encarregades van ésser diverses. El 26 de juny de 1922, el consell consultiu de l'Obra del Cançoner va decidir que aquell any s'organitzarien tres «missions», una de les quals «s'encomanaria a En G. Gomà²⁹ per les terres de València».

²⁸ Caldria afegir-hi que els originals dels dos reculls es troben a l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, a Montserrat, carpetes B-48 i B.49 respectivament (cf. *Materials*, IB-1, 342-343). Cal precisar també que, contràriament al que afirma Francesc Jover en *Notes biogràfiques d'en Just Sansalvador i Cortés*, 19, Just Sansalvador no va preparar aquests reculls «degudament autoritzat per encàrrec i despeses del Cançoner Popular de Catalunya», sinó que l'encàrrec de l'Obra del Cançoner del 31 de juliol de 1924 (*Materials*, V, 81) correspon a la missió «en terres de Cocentaina» de què parlarem tot seguit. Els dos reculls presentats voluntàriament al concurs de 1924 obtingueren un accèssit de 75 pessetes (*Cançoner gneeral valencià*) i un altre de 100 pessetes (*Cançoner infantil de Concentaina*). d'acord amb el veredicta donat pel consell consultiu de l'Obra del Cançoner el 15 d'abril de 1925 (*Materials* V, 301-302).

²⁹ L'original posa dos interrogants en lloc del cognom «G.» (*Materials*, V, 268). És segur, però, que es tracta del músic valencià, establert a Barcelona i col·laborador de la “Revista Musical Catalana”, Enric González Gomà, que trobem sovint amb el nom Enric G. Gomà.

Les dues primeres havien d'ésser «empreses dins el vinent juliol i la tercera [la de Gonzàlez Gomà] quan l'estat de salut ho permetés al qui en té la comanda».³⁰ A l'hora de la veritat, però, aquest encàrrec no va donar fruit i no en tornem a trobar cap notícia, ni a les actes del consell consultiu, ni al *Dietari* de l'Obra del Cançoner.

A fi de desencallar el tema, el mestre Francesc Pujol s'entrevistà a Barcelona, l'1 d'agost de 1923, amb Just Sansalvador i Cortés, «qui és acceptat per realitzar una missió en terres de València durant aquest estiu –segons ens fa saber el *Dietari* redactat per Joan Puntí-. Acceptades les ordinacions,³¹ marxarà probablement d'aquí a pocs dies cap a la part nord d'Alacant a explorar i fer collita de cançons i tota mena de música popular».³² El 15 d'agost, però, Tomàs Millet, tresorer de l'Orfeó Català, va rebre una carta de Just Sansalvador, escrita des de Cocentaina, «en la qual aquest comunica que, per exigències del servei militar al qual està subjecte, no pot emprendre enguany la missió de recerca que li havia estat encomanada, en la reunió celebrada amb el Mtre. Pujol en el Palau de la Música Catalana el dia primer del mes corrent».³³ Calgué, doncs, esperar un altre any: el 31 de juliol de 1924, mossèn Puntí anotà al *Dietari de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*: «Convingut amb Mtre. Pujol i degudament autoritzat, marxa cap a València amb el fi de realitzar, per

³⁰ *Materials*, V, 267-268.

³¹ El 30 de juliol de 1923 havien estat «proposades i acceptades les Ordinacions a posta per al funcionament de les missions» (cf. *Materials*, 56 i nota 78).

³² *Materials*, V, 56.

³³ *Ibid.*, 57.

encàrrec i a despeses de l'Obra del "Cançoner", una missió de recerca i replega en terres de Concenterina i immediacions, En Just Sansalvador i Cortès, el qual probablement s'unirà amb un seu germà com a company de missió».³⁴ Efectivament, l'11 d'agost Puntí assenyala: «És rebuda carta dels germans Salvador i Cortès que fan missió en terres valencianes dient que han començat la tasca i que, passat el primer astorament, tothom els ajuda en ella».³⁵ Aquest germà de Just Sansalvador que l'ajudava en les feines de recerca folklòrica es deia Joaquim i era tres anys més gran que ell.³⁶ El 30 de setembre del mateix any 1924, el *Dietari* feia constar que «els germans Sansalvador i Cortès han acabada llur missió de recerca pel comtat de Concenterina, a València».³⁷ El 24 de març de 1925, Just Sansalvador portà «a l'oficina de l'Obra el material recollit per ell i el seu germà Joaquim en la missió de recerca que en l'estiu passat feren [...] en l'antic comtat de Concenterina», i «ell mateix encomana a Secretaria el trametiment de lletres de gratitud a diferents persones d'allà que els ajudaren en la llur tasca».³⁸ Mossèn Puntí, sempre diligent, va fer arribar l'endemà mateix aquestes cartes a «Rev. Joaquim Llopis, rector de

³⁴ *Ibid.*, 81.

³⁵ *Ibid.*, 82. Al *Dietari* de l'Obra del Cançoner hi ha altres referències als germans Just i Joaquim Sansalvador, que podeu trobar fàcilment a l'índex onomàstic del volum cinquè de *Materials*.

³⁶ SANSALVADOR PINÉ, *Notes sobre la vida de mon pare*, 24. Val a dir que, segons informació inèdita aportada per VIDAL LLORET, 195 i 201-202, fins al dotze d'agost el company de Just Sansalvador no fou el seu germà Joaquim, sinó un altre germà, anomenat Miquel, que en aquell moment tenia divuit anys.

³⁷ *Materials*, V, 87.

³⁸ *Ibid.*, 98.

Balones (Alacant) – Rodolf Aznar, vicari de Quatretondeta (Alacant) – Maria Ortolà Garcia i Srta. Maria Company, de Gorga (Alacant)».³⁹

El material recollit pels germans Sansalvador a la missió de 1924, amb el títol *El Comtat de Conçentaina*, ocupa tres gruixuts volums manuscrits, acompanyats d'una llibreta més petita, tot plegat catalogat a l'arxiu de l'Obra del Cançoner amb la signatura C-19/22.⁴⁰ El primer volum comença amb un *Breu resum geògrafa-històric* per Just Sansalvador, seguit d'una extensa *Crònica de la Missió*, redactada igualment per Just Sansalvador, referent a Cocentaina. Millena, Gorga, Benillup, Muro, Balones, Quatretondeta, Fageca, Famorca, Benimassot, Alqueria d'Asnar, Benàmer i Benimarfull. A continuació hi ha un conjunt de *Cançons recollides a la Vila de Conçentaina*, amb un total de 248 peces, algunes de les quals consten de diverses corrandes. El volum segon està inicialment dedicat a *Corrandes recollides a la Vila de Conçentaina*, 684 en total, seguides per un bon nombre de cançons de Cocentaina i d'altres pobles. El volum tercer conté cançons de l'Alqueria d'Asnar i d'altres indrets. El volum quart –la llibreta a què fèiem referència- conté cançons de Fageca i d'altres pobles.⁴¹

Atès que la publicació d'un Cançoner popular català era vista com

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Cf- *Materials*, IV-2, 436-437.

⁴¹ Aquests volum no van acompanyats de fotografies de cantaires, però sí d'un mapa de la zona estudiada. De tota manera, a l'arxiu de l'Obra del Cançoner hi ha tres sobres amb clixés, vidres i fotografies grans i petites corresponents a aquesta missió,

una fita llunyana, el 1926 es va començar una sèrie de *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, que oferien una crònica detallada de les activitats en curs i que publicaven les memòries de les successives missions, acompanyades de fotografies i d'una «selecta» de les cançons que hi havien estat recollides. S'hi incloïen encara estudis sobre temes relacionats amb la cançó popular catalana. Abans de la guerra només fou possible que n'apareguessin tres volums, el primer en dos fascicles. Els responsables de l'Obra del Cançoner desitjaven que la memòria i la «selecta» de la missió dels germans Sansalvador hi apareguessin al volum II,⁴² però a l'hora de la veritat aquesta «missió» va encapçalar el volum III dels *Materials*, publicat a Barcelona el 1929 i reeditat –en edició facsímil– a Barcelona mateix el 2014. Hi ocupa les pàgines 9-87 i, en lloc de separar la memòria de la «selecta», com era habitual, les combina tal com ho van decidir des de l'oficina del Cançoner. En efecte, una nota de la pàg. 14, signada per l'Obra del Cançoner, assenyala: «Les cançons i músiques populars que il·lustren la present *Memòria* han estat escollides per l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya» seguint el criteri de donar aquelles que per la tonada o pel text o per ambdues coses alhora, evidencien llur origen català d'una manera prou clara. No hem oblidat, però, els documents de folklore musical influenciats per altres cançonístiques peninsulars, molt abundosos al Comtat de Concentaina, entre els quals hem escollit els que hem cregut més bells i més característics». No cal

amb la signatures F-4/6 (cf. *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, XXI (Barcelona 2011), 237-238, i ja abans *Materials*, V, 179 i 181).

⁴² *Materials*, V, 171-172

dir que la selecció hagué d'ésser molt dràstica, des del moment que el nombre de cançons recollides, segons una relació que hi figura a les pàgs. 85-86, és de 1.676.⁴³ La memòria pròpiament dita també fou una mica esporgada i redactada d'una manera més elegant, d'acord amb el criteri seguit als volums anteriors. Val a dir que el Centre d'Estudis Contestans ha publicat, al volum II de *Cançons de Cocentaina* (Cocentaina 2007) el text complet de la memòria original, a partir dels microfilms de l'arxiu de l'Obra del Cançoner conservats a la Direcció General de Cultura Popular de la Generalitat de Catalunya, i hi han afegit moltes fotografies i una part de les cançons recollides pels germans Sansalvador, amb la intenció de continuar aquesta àrdua labor fins a completar-la.⁴⁴

Amb data de 1936 -però en realitat imprès i relligat bastant

⁴³ A les pàgs. 82-84 hi ha també una extensa llista de «cantaires», per ordre alfabètic de poblacions visitades.

⁴⁴ El senyor Enrique Catalá Ferrer, secretari del Centre d'Estudis Contestans, em comunica, en una carta del 26 de gener de 2016, que la família Sansalvador-Piné ha dipositat a l'arxiu del Centre d'Estudis Contestans «dos volums originals manuscrits, on a més de la *Missió de Recerca al Comtat de Cocentaina*, realitzada pels germans Joaquim i Just Sansalvador i Cortés, per a l'obra del *Cançoner Popular de Catalunya*, s'inclouen altres recerques, realitzades pels germans Sansalvador i Cortés, amb un total de 1676 cançons i músiques populars recollides als pobles de l'Alqueria d'Asnar, Balones, Benàmer, Benillup, Benimarfull, Cocentaina, Fageca, Famorca, Gorga, Villena, Muro i Quatretoneta, d'entre cançons diverses, de bressol, cançons i jocs d'infants, nades, cançons de treball, corrandes, crits populars, seguidilles, danses, cançons-xiste, tocatés de dolçaina, diàlegs recitats, jocs recitats, crides, i fins i tot una ambaixada». Evidentment es tracta dels esborranys del material de la missió de 1924, que foren conservats pels germans Sansalvador, com era costum entre els col·lectors de l'Obra del Cançoner.

més endavant i aparegut semiclandestinament el 1939-, va sortir el primer volum del *Diccionari de la dansa*, redactat per Francesc Pujol i Joan Amades, que hauria hagut de constar en conjunt de tres volums, només redactats en part. El volum I conté nombroses referències a balls valencians, fàcilment localitzables a través de l'índex final. Entre molts altres indrets hi ha Morella, sobre les danses de la qual hi ha material a l'arxiu de l'Obra del Cançoner.⁴⁵ El volum II, que havia de contenir els «entremesos», no és a l'arxiu, llevat d'algun material que l'havia d'il·lustrar, però sembla que després de la guerra civil el mestre Francesc Pujol, que n'era coautor, va conservar la feina que ja estava feta i la seva vídua la va vendre a l'Orfeó Català, on caldrà fer recerques aprofundides per veure si és possible de recuperar-lo tan complet com sigui possible. Del volum III, que havia de tractar dels instruments, n'hi ha un fitxer a l'arxiu de l'Obra del Cançoner, a Montserrat, amb breus descripcions que actualment resulten molt envellides.

La guerra civil que va començar el juliol de 1936 va desbaratar tot el pla de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, com la resta d'activitats patrocinades per Patxot. Tot plegat va quedar interromput i, malgrat els esforços del mecenes –exiliat primer a França i després a Suïssa-, no fou possible de dur a l'estranger els materials recollits, a fi de preservar-los de destruccions voluntàries o causades pels bombardeigs que assolaren Barcelona. Per sort, i gràcies a la protecció de la Generalitat,

⁴⁵ Cf. *Materials*, IV-1, 345 (B-54)

no se'n va perdre res d'important i a poc a poc ha estat possible d'anar refent tot l'arxiu de 1936.

Després de la guerra, quan l'Orfeó Català va poder reprendre les activitats, els seus responsables volgueren continuar l'Obra del Cançoner, però toparen amb l'oposició decidida de Rafael Patxot, que no desitjava que es fes res mentre durés la repressió del general Franco contra les coses catalanes. El tema es va enverinar a causa de la poca habilitat de l'Orfeó i va acabar amb un plet davant els tribunals de Barcelona, que Patxot va guanyar, amb la conseqüència que abans o després una bona part del fons de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya fou enviada a Suïssa, tot esperant temps millors.

Finalment, com ja hem assenyalat, el 1991 la família Patxot va decidir de dipositar al monestir de Montserrat tant el que tenien a Suïssa com el que havia quedat a Barcelona i d'aleshores ençà hem anat treballant perquè tot l'enorme embalum de l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya fos accessible a totes les persones interessades. Això va representar, en primer lloc, ordenar les carpetes que havien arribat, posar dins carpetes noves el que havia arribat solt i reconstruir i posar també dins carpetes noves el que havia arribat esbarriat o fins i tot trencat i a punt de llençar. En segon lloc, amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat, es va microfilmear tot aquest arxiu, que esdevingué consultable a la Biblioteca de Catalunya i al Centre de Cultura

Popular i Tradicional de la Generalitat. A fi de facilitar aquesta consulta, vam redactar un inventari de tot l'arxiu, que constituí dos grans fascicles del volum IV dels *Materials* de l'Obra del Cançoner. Els seguí el volum V, amb el *Dietari* que anava fent mossèn Puntí i les actes de les reunions del consell consultiu, tot plegat d'un gran interès per a la història de l'empresa. A partir del volum VI es va continuar la publicació de les memòries de missions, amb la «selecta» corresponent, una llarga empresa que va acabar el 2011 amb el volum XXI, que contenia igualment la ressenya de noves peces que havien anat arribant des de Suïssa i l'inventari d'una extraordinària col·lecció de fotografies, arribada ja el 1991, de la qual s'ofereix una extensa selecció.

Aquesta feina, que he anat duent a terme personalment a costa de moltes hores robades al son i al descans, m'ha permès de localitzar el text complet de la missió que els músics Joan Just i Josep Roma van dur a terme per terres de Castelló de la Plana des de l'11 de juliol fins a l'1 de setembre de 1927, amb un total de 260 números (lletra, música i alguna nota), més una relació de les «persones que han influït en la Missió amb les direccions corresponents» i una breu memòria,⁴⁶ que ens permet de saber que els «missioners» recorregueren Castelló, Vila-real, Vinaròs, Benicarló, Peníscola, Xert, Morella, Catí, Sant Mateu i Benassal, i fins i tot que anaren a València amb la finalitat d'obtenir informació sobre possibles cantaires. Les llistes de col·laboradors, la memòria i una «selecta»

⁴⁶ Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, C-71 (*Materials*, IV-2, 448-449).

del material recollit foren incloses al volum VIII de *Materials* (Barcelona 1998), 11-83. Més endavant, vaig poder localitzar un sobre procedent de l'oficina de l'Obra del Cançoner, amb la indicació *Fotografies Missió a Castelló de la Plana 1927*, amb clixés i petites fotografies, juntament amb nou fulls manuscrits amb diverses anotacions referents a les cançons recollides i uns goigs impresos sense data.⁴⁷

Segons el *Dietari* de l'Obra del Cançoner, l'11 de juliol de 1927 Joan Just i Josep Roma van signar «les corresponents ordinacions» i van anar «a fer una recerca de cançons per terres de Castelló de la Plana».⁴⁸ El dia 20 de juliol, «els que estan fent missió a Castelló de la Plana escriuen dient que troben molt poques coses interessants i que de Vila-real on ara es troben estan a punt de recórrer altres localitats on voldrien trobar bones cançons».⁴⁹ El 26 d'agost, una nova carta de Just i Roma, datada a Benassal, constata «que aquelles terres estan molt eixutes de veritables cançons populars».⁵⁰ El 10 de setembre, «En Joan Just s'entrevista amb el Secretari de l'Obra [Joan Puntí] per donar-li de paraula la impressió dels treballs de recerca que, per comanda de l'Obra, han fet aquest estiu amb En Josep Roma a la província de Castelló de la Plana».⁵¹ Els «materials en net recollits en la dita Missió» foren lliurats a l'oficina el 21 de desembre

⁴⁷ *Ibid.*, B-189 (*Materials*, XXI, 169-170).

⁴⁸ *Materials*, V, 152.

⁴⁹ *Ibid.*, 153. Cf. *ibid.*, 155.

⁵⁰ *Ibid.*, 157-158.

⁵¹ *Ibid.*, 159-160.

del mateix any 1927.⁵² El 31 de desembre de 1928, amb un notable retard, «després de diferents aclariments», Puntí va trametre «lletres de regraciament a les persones que més particularment ajudaren la missió de recerca que, en terres de Castelló de la Plana, verificaren l'any passat En Joan Just i En Josep Maria Roma. Les dites persones, algunes de les quals estiuegen en aquells indrets, són les següents: Francesc Piñol, de València; Mn. Eloi Ferrer, de Vila-real; Mn. Josep Prats, d'Astorga; Manuel Milian Boix i Dr. Tomàs Remon, de Morella; J. Domènech, de Barcelona; Mn. Miquel Segarra, de Xert; Josep M.º Palau i Antoni Niza, de Benicarló; Mn. Joan Verdera, Matias Santos, Mn. Vicenç Garcia i Mn. Pasqual Bono, de Vinaròs; Salvador Guinot, Ricard Carreras i Dr. Àngel Sánchez Gozalbo, de Castelló de la Plana; Mn. Joaquim Garcia, d'Oriola; Carles Salvador i Guillem Colom, de Benassal; Mn. Josep R. Jovani i Mn. Juli Martí, de Sant Mateu».⁵³

En sortir de Barcelona, l'11 de juliol de 1927, Just i Roma anotaven: «Respecte al nombre i qualitat de les cançons que anem a trobar, no tenim pas una impressió massa bona, ja que sabem de sobres que la influència de la jota i la parla castellana s'han deixat sentir en les terres del Regne de València. Però pensem que la província de Castelló, com en realitat és, serà la que millor conserva les tradicions, cants i danses

⁵² *Ibid.*, 162.

⁵³ *Ibid.*, 176. A la memòria publicada al volum VIII de *Materials* hi ha informació concreta sobre aquestes persones. En podem remarcar el nom de Joaquim Garcia Girona, «el gran poeta. No hi ha paraules per ponderar la seva actuació», el mateix que diuen també de Carles Salvador.

que els nostres avantpassats hi varen importar acabada la conquesta pel rei Jaume; i això ens anima força».⁵⁴ En realitat, a tot arreu pogueren recollir cançons de treball, cançons d'infants, balls, etc., i en acomiadar-se de la tasca tenien la sensació que havien fet bona feina i que encara hi havia una «tasca nombrosa» a fer, que era urgent perquè hi havia el «perill imminent» que desaparegués «tot allò típic i popular davant la invasió cada dia més persistent de jotes i cuplets que arreu s'estenen com una riuada imponent en dia de tempesta».⁵⁵

El mestre Francesc Pujol, que amb una certa ingenuïtat només donava valor a les cançons que considerava antigues i “racials”, devia pensar que amb aquests tasts ja hi havia prou matèria procedent de València per a l'Obra del Cançoner. Ell mateix assegurava, l'abril de 1936, que «quan dintre de poc haurem realitzat l'exploració minuciosa de la Vall d'Aran, de les poblacions de la conca inferior de l'Ebre, des de Mequinença [*sic*] a Tortosa i d'alguns indrets del Camp de Tarragona, podrem donar per acabada la tasca de recerca i recollida que projectàrem en emprendre l'”Obra del Cançoner”».⁵⁶

Molt abans, l'estiu de 1931, hi havia hagut una eixida frustrada de Joan Tomàs i Joan Amades a Castelló i a Tales, durant la missió

⁵⁴ *Materials*, VIII, 17.

⁵⁵ *Ibid.*, 23.

⁵⁶ Francesc PUJOL, *L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, “Revista Musical Catalana”, núm. 388 (abril 1936), 133-134.

que feren pel Baix Llobregat. A Tales, «seu tradicional de grallers i donçainers», volien trobar, per recomanació d'Àngel Sánchez Gozalbo, «el tio Peret», famós donçainer. El localitzaren, en realitat, a Alcora i en fan una descripció ben pintoresca. Els prometé que transcriuria totes les tonades que recordés i els les enviaria. No tenim, però, cap constància que ho fes.⁵⁷

Quan l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya fou dut a Montserrat, vam tenir l'agradable sorpresa que, juntament amb les carpetes folklòriques de Rossend Serra i Pagès a les quals ja hem fet al·lusió, hi havia també una bona colla de paperassa referent a un dels projectes més estimats de Serra i Pagès, els Concursos del Llegendari Popular Català, que duraren del 1924 al 1930, amb el patrocini de Rafael Patxot i Jubert.⁵⁸ Ara només voldria posar en relleu que el president del jurat del primer concurs fou el conegut folklorista valencià Francesc Martínez i Martínez,⁵⁹ que precisament al tercer i darrer concurs va ésser premiat per un *Llegendari valencià*, que ha estat transcrit i estudiat per Josep M. Baldaquí, en una edició feta conjuntament per la Generalitat Valenciana. Conselleria d'Educació i Ciència, l'Institut de Cultura «Juan

⁵⁷ Aquesta missió es troba l'arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, C-146 (*Materials*, IV-2, 466-467. La memòria corresponent i una "selecta" de les peces recollides són publicades a *Materials* de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, XIV (Barcelona 2004), 267-396.

⁵⁸ Vegeu el meu treball *Rafael Patxot i el Llegendari Popular Català*, dins *Escriptors i erudits contemporanis. Novena sèrie* (Barcelona 2010), 139-156.

⁵⁹ Cf. *Materials*, IV-1, 355.

Gil-Albert» i la Diputació Provincial d'Alacant (Alacant 1995). L'original d'aquesta obra és a l'arxiu de l'Obra del Cançoner, on té la signatura B-79/I.⁶⁰ En el tercer concurs del Llegendari, el cinquè premi correspongué a Sara Llorens de Serra, la deixeble predilecta de Serra i Pagès, que s'hi presentà amb un recull de *Llegendes alacantines*, procedents de Bolulla, un poblet «situat al N. E. d'Alacant», que té la signatura B-156 a l'arxiu de l'Obra del Cançoner.⁶¹ Més tard, Sara Llorens mateix hi va afegir un apèndix, que en un primer moment no va arribar a Montserrat, però que finalment hi féu cap, no procedent de Barcelona –com la resta de materials del Llegendari–, sinó de Suïssa, on era conservat al despatx de Rafael Patxot i Jubert.⁶² El professor de la Universitat d'Alacant Joan Borja té en curs de publicació tant el recull inicial de Sara Llorens com el suplement esmentat.

Val a dir que Serra i Pagès tenia un gran interès a obtenir llegendes valencianes per als seus concursos. Se'ns ha conservat, per exemple, una carta que va adreçar el 6 de maig de 1928 a Manuel Betí, de Castelló –retornada perquè l'«interesado» era desconegut per correus. S'hi lamentava que no hi hagués hagut participació valenciana als dos primers concursos i li demanava que fes publicitat del tercer, amb l'advertiment

⁶⁰ *Ibid.*, 354.

⁶¹ *Ibid.*, 408-409.

⁶² C-274. Vegeu-ne la descripció a *Materials*, XXI, 168.

que els treballs presentats podien ser en «valencià» o en «castellà».⁶³

Aquest ràpid itinerari a través dels mecenatges de Rafael Patxot i Jubert relacionats amb les cançons, les danses i les llegendes populars justifica prou la importància excepcional de la seva aportació a la cultura de les terres on és parlada la nostra llengua. Sense la seva empenta i la seva contribució material, moral i personal no hauria estat possible que poguéssim tenir un fons tan immens de material folklòric popular, que a hores d'ara ha estat utilitzat sovint de moltes maneres i que sens dubte constituirà una pedrera per a noves publicacions i per a noves interpretacions.

⁶³ Vegeu *Materials*, IV-1, 365.

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

DIPÒSIT LEGAL
V- 935- 2016

TRADUCCIÓ
Centre d'Idiomes de la Universitat de València

IMPRESSIÓ
Novabernia, S.L.U.

VNIVERSITAT VALÈNCIA

